

Milé čtenářky, milí čtenáři,

čím jsem starší, tím silněji vnímám čas cyklický, zatímco ten lineární se mění v jakousi abstraktní šmouhu. Přítomné číslo vychází den před podzimní rovnodenností. Odcházení světla je pro mě docela náročné a rok co rok se s ním vyrovnávám. Kolem Vánoc se kormidlo otáčí a mně se ulevuje. S příchodem podzimu se mi také dějí synchronicity poukazující na smrt. Letos víc než jindy. Na rozdíl od úbytku světla to není vysloveně nepřijemné, nutí mne to však k vnitřnímu zastavení. K jasnějšímu vidění dočasnosti každého jevu, každé vlny na oceánu života. Není v tom pranic lítostivého; jak pravil Castaneda, ve světě, kde je smrt lovcem, není čas litovat, ale čas se rozhodovat.

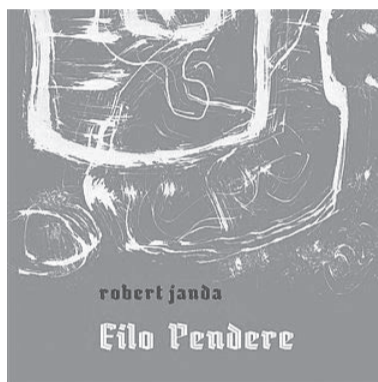
Ať už jakkoli, vyzerá to, že důvodů k optimismu spíše ubývá. Víím, že nejsem zdaleka sám, koho občas napadne, jestli náhodou v podpalubí Titanicu už není díra, jenom to ještě nevíme. Virová epidemie, labilní ekonomika, globální oteplování, nacionalismus, šílená válka za humny... Uf. Možná ještě víc mě ale mlátí do očí odcházející schopnost *slyšet se navzájem* (zdravím do nebe Mírka Kovářika). Ctít druhého jaksi z podstaty. Některá lidová srocení ve mně – připouštím, jsem přecitlivělý – evokují pocit, že je nakročeno k lynči. K flusání na oběšence na kandelábrech. Nejsem pokřtěný, leč cosi ve mně si potřebuje občas v duchu říct: „*I když půjdu roklí šeré smrti, nebudu se bát ničeho zlého, vždyť se mnou jsi ty.*“

Nevěšme však hlavu – vždyť na konci chodby je ráno! Básnička Nela Bártová se nebojí nejen konce chodby, ale dokonce ani konce lidstva. Bylo mi potěšením poznat ji osobně a vést s ní rozhovor (s. 4–6). Její odpovědi jsou místy radikální, někdy možná až moc – to ale patří k mládí. Její básně jsou na první pohled také takové, avšak to je jen tenoučka krusta: Pod ní to vybuchuje závratěmi, touhou, hledáním, extázemi, smutkem, vším. Pravý básník zná *eros* i *thanatos* a zná se k oběma. Nela má našlápnuto, jak se dnes říká. Moc bych jí přál, aby její básnické zprávy z toulek životem byly i nadále tak zurčivé.

A když už je řeč o poezii, rád bych vaši pozornost nasměroval také na s. 9. Když mi v e-mailu přistály básně Františka Libenského, měl jsem podezření, že mi je posílá některý ze známých básníků, stvořiv si příležitostné alter ego. Jenže tento člověk skutečně existuje: Básně publikoval jednou, časopisecky, na konci minulého století, pak už nikdy nikde – až teď. Přitom co píše, je prostě skvělé.

Dovolte mi poezii i skončit. A sice citátem z básnické sbírky *Sursum*. Poprvé vyšla v roce 1967 a napsal ji titán. Jeho jméno čtenářům Tvaru jistě nemusím uvádět. Nebo si trochu zapátrejte – ta knížka duní i dnes neztenčenou silou.

Vše už je opuštěno vším
Ale ještě leží na zemi snít
Ale ještě na nás spočívá kletba
Ale ještě na dně moře stýdne loď ■

„Už ses někdy cítil tak osaměle / žes otevřel dveře / do kterých ve větru mlátila větve stromu?“ Nová básnická kniha laureáta ceny Moleskine Litera za poezii Milana Děžinského *Šestý prst* (Host, 2022) obsahuje všechno nejlepší z předchozích autorových sbírek, a navíc něco nového, cosi, co se vzpírá pojmenování. Přibylou zvláštní nenapodobitelné melancholie, přesné a laskavé, vonící čistotou a sounáležitostí, hořící skrytou nadějí, skrz naskrz prodchnuté láskou. Děžinský se dokáže wolkerovsky radovat z prostých věcí života, kdy díky svému jazykovému umu, daru neokázalosti a neotřetlosti slova dosahuje k samotnému vrcholu básnického řemesla. Jedná se o jeho první práci po retrospektivním díkůvzdání *Hotel po sezóně*, jež mohlo v lektérém čtenáři vzbudit dojem, že má tu čest s Děžinského posledním tvůrčím počinem. Není tomu tak. Naštěstí. Neboť novinka zastihla básníka o významný kus dál, výše a hlouběji. Vzdušnost hraničí s éteričností. Křehkost a zemitost hraničí s květinou. Pevnost ve formulaci hraničí se stromem... V závěru kniha obsahuje nenápadnou autorskou poznámku: „*Dnes bohužel nedokážu v mnoha případech rozlišit, kteří autoři a které texty mi byli inspirací pro básně v této knize. Mám za to, že bezděčně i úmyslně použité citace patří v naprosté většině již nežijícím autorům. Pokud tomu tak není, těm žijícím se omlouvám a prosím o dodatečné svolení.*“

V básnické sbírce *Filo pendere* (dybbuk, 2022) se s autorem Robertem Jandou, jak je u něj dobrým zvykem, vydáme na dobrodružnou výpravu přímo do nitra češtiny. Cesta vede přes hypnotické zaklínání, nechybí linka ironičnosti, tenká a ostrá jako žiletka, dojde na obrodný výsměch prázdňným frázím, znovunaplňování slov významy a funkcí. Zbyde čas i na moudré a řízné hry či hříčky, organizované s didaktickou silou. „*Je slyšet trávu růst / je mokro rtům je z trámů /*

tak práchnivo / Je slyšet trávu růst / sune se to k zemi sotva se / utrousit už blednu / Je slyšet trávu růst / polykání hlíny marno Po / nás potopa jen pod kotel / přiložit / Je slyšet trávu růst / odkopalo se Skrýš vyoraná / mys“ Janda před námi s drsnou neochvějnou lehkostí rozehrává různé variace stejných textů, vyjevuje jemné nuance, ano, hraje si, ale nikdy to nedělá nadarmo. Hutnost jeho výpovědi je vysoká, často zneklidňujícím způsobem matoucí, nikdy však zmatená. „*Tak hejbní kostrou / vtělen v mase zas na pikanou Hra na / rohy nemá na vybranou ve hmotě Bud / anebo / na rozčtvrcenou lebka trup a hnáty / Tak hejbní kostrou / hrou na slepou bábu Lemuj / sever západ východ jih / Pro i / proti všem směry Troud / Tak hejbní kostrou / pomazaný na cestu věčnou / v kolébce tam i / zpět Ostatky tvé zajisté / ruiny Naostro*“ ■

GLOSÁŘ ALENY ZEMANČÍKOVÉ

Po prázdninách

Některé události se konaly v době prázdnin, a aby nezapadly, vrátím se k nim. Už podvaadesáté se konal Jiráskův Hronov, mezidruhová přehlídka amatérského divadla všech žánrů a druhů. Festival se generačně posouvá, není to ani tak dávno, kdy jsem mezi lektory Problémového klubu byla nejmladší, a už jsem nejstarší. Je velice fajn, že mezi vedoucími seminářů jsou stále profesionálové, velcí mistři svých oborů. Letos byl mimořádným zážitkem seminář věnovaný divadelnímu svícení. Martin Špetlík, přední lighting designer reprezentativních činoherních i operních scén, ho vedl nejen prakticky, ale takřka filosoficky. Frekventanti se dozvídali o teorii barev i světla, o světelném vytváření významů a iluzí. Do takového semináře by rád zavítal i J. W. Goethe.

Patří se zmínit, že jedním z vrcholných zážitků byla inscenace plzeňského divadla My, která v podobě monodramatu předvedla esenci románu Hany Lehečkové *Svatá hlava*. Venkovského schizofrenika Zdenka sehrál gymnaziální učitel František Kaska, mnohem starší proti věku románového hrdiny, hrdiny, modlitby, sny, přehrávané televizní soutěže, sexuální zasněžení i náboženské prožívání hrdiny dostalo existenciální rozměr ve výpovědi o limitech lidského osudu i o hodnotě každého jedince. Když už schizofrenik Zdeněk, pak i my všichni jsme přeče „krásni na světě“, a to i tehdy, kdy na nás není zrovna moc vášnivý pohled.

Cena Otokara Fischera je určená německy i česky píšícím autorkám a autorům zabývajícím se českou, česko-německou a česko-německo-židovskou kulturou, uměním a kulturní historií. Cílem je ocenit a zviditelnit nejvýznamnější německy psané odborné práce s českými tématy. Cena, pojmenovaná po významném bohemistovi, germanistovi a podporovateli tzv. „germanoslavik“, je stanovena porotou složenou z odborníků z ČR, Německa, Rakouska a Švýcarska.

V kategorii českojazyčných prací vydaných v letech 2020–2021 obdržel cenu Marek Vajchr za komentovanou edici *Otto von Graben zum Stein: Strašidelné Čechy* (Revolver Revue, 2021).

V kategorii německojazyčných germanobohemistických prací vydaných v letech 2020–2021 cenu získali Kateřina Čapková a Hillel J. Kieval za monografii *Zwischen Prag und Nikolsburg: jüdisches Leben in den böhmischen Ländern* (Vandenhoeck & Ruprecht, 2020).

Monografie *Zwischen Prag und Nikolsburg: jüdisches Leben in den böhmischen Ländern* (Mezi Prahou a Mikulovem: židovský život v Českých zemích) je syntézou judaistických bádání v posledních dvaceti letech, představuje podíl židovského obyvatelstva na formování charakteru střední Evropy od 16. století do dneška. Zaměřuje se také na kontakty židovských obyvatel s křesťanskými sousedy v provinciích mimo velká městská centra jako Praha, Brno nebo Ostava. Komu by se zdálo, že takových knih máme přečte dost, musí si připomenout, že kniha je určená německému čtenářstvu.

Když František Koukolík definuje ve své knize o stáří *Metuzalém* stupiditu, píše o ní toto: „*Stupidita může být nadmíru inteligentní. Jednou z jejích základních funkcí je uchovávání statu quo, blaženého pocitu rovnováhy jedinců a skupin s proměnami prostředí bez ohledu na realitu, ať to, obvykle někoho jiného, stojí, co to stojí.*“

Průběh léta s jeho extrémními teplotami, rozžhavenými městy, vysychajícími řekami a kolabujícími železnicemi se jeví jako učebnicový příklad stupidity. Ačkoliv celkem vzato můžeme vědět, co nás čeká, chováme se, jako by svět, poznamenaný válkou a změnou klimatu, mohl zůstat nadále takový, jaký doposud byl. A za tento svět jsme ochotni i demonstrovat, jako by bylo možno si ho vynutit.

Z důvodů, které vlastně nikdo komplexně nevysvětlil, v létě kolabovala železniční doprava víc, než jsme zvyklí a než se dá vysvětlit nenadálými okolnostmi. Narvané vlaky, zpožděné vlaky, vykolejené vlaky, spadlé troleje, vypadlé zabezpečení, porucha na signalizaci a nakopec jako úplný „bizár“ starý dobrý česko-německý konflikt, kdy nám (vyčetla jsem v *Právu*) němečtí kontrolori nepustili přes hranice náš vlak, údajně technicky neodpovídající, přičemž ten byl úplně v pořádku. Rozkládat společnost lze opravdu všelijak.

Budeme muset své chování změnit, i když to během léta vypadalo, jako by jediné, oč jde, bylo udržet výši spotřeby při co nejnižší kvalitě poskytovaného zboží a služeb. Kolik rozmanitosti jsme nacházeli v nabídce občerstvení na různých festivalech a koupalištích? Buřty, hranolky a přepálený olej.

Jako nenápadný, ale všeobecně rozšířený příklad stupidity poslouží vysazování stromů. Když jsou ještě mladé, chráníme je a podpíráme. Ve chvíli, kdy je stromkům asi tak dvacet let a i přes všechny obtíže sucha a vandalismu se vyvinou ve zdravé kmínky s pěknou korunou, začneme kolem nich sekat trávu (či s alejí sousedící pole či louku). Sekáme pečlivě, tak blízko stromu, že mu otlučeme a smrtelně poraníme kmen. Strom pak ještě dalších deset let živoří, otlučán stále dál, až uschne. A nikdo to traktoristům a sekáčům nedokáže vysvětlit. Mohu garantovat, že kdo si toho jevu jednou všimne, zachvátí ho environmentální žal. Stížnost? Kladně vyřízena, jsou vysazeny nové stromy, které, dokud nevyrostou, jsou chráněny – a pak přijede traktor či sekačka. Takže místo krásných vzrostlých alejí, které by nás chránily svým stínem, stále jen, jako v nějaké pohádce o občanech města Kocourkova, ošetřujeme mladé štěpy. ■

inzerce